

Elli Karjalainen

Muuttoliike sekä muuttajan tarpeet ja arvot

Migration and the needs and values of migrants

Migration is a process of long duration, which reflects the migrants' needs and values. The causes of migration at the individual level relate to both the physical and social environments, and these factors can be described by means of push and pull theories. The probability of moving to a specific location is dependent on the differential attractiveness of the various regions available to the migrant. The causes of migration are varied and they are connected with the life cycle and the direction of migration. The rise of the "turnaround" phenomenon in the developed countries has been explained by changes in the place-preference value system.

Muuttoliikkeeseen liittyy tarpeita ja arvoja; erityisesti arvojen merkitystä muuttoon ja sen vaihteluihin on analysoitu varsin vähän. Arvoilla on merkitystä jo arvioitaessa muuttamisen tärkeyttä suhteessa paikallaan pysymiseen. Muutto ei ole yksi ainutkertainen tapahtuma, vaan kyseessä on pitkäaikainen prosessi. Se etenee vaihtoehtoista hankittavien tietojen kautta muuttopäätöksen tekoon, varsinaiseen muuttamiseen sekä uusiin olosuhteisiin sopeutumiseen tai jatkomuuttoon. Yksilötasolla muuttoliikettä tarkastellaan tarpeentydytyksen ja siitä määräytyvän inhimillisen käyttäytymisen näkökulmas-

Elli Karjalainen on Suomen Akatemian tutkimusassistentti ja hän työskentelee Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen Kainuun yksikössä.

ta. Muuton yksilölliset syyt ovat siten yhteydessä fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön (Söderling 1983, 20–22).

Työntö- ja vetomekanismi muuttoliikkeessä

Muuttoliiketutkimuksessa ns. työnnon ja vedon teorioissa painotetaan muuton lähtö- ja tuloalueiden ominaisuuksia: kullakin alueella on tekijöitä, jotka sitovat tai vetävät ihmisiä puoleensa sekä tekijöitä, jotka pyrkivät työntämään ihmisiä pois alueelta (Lee 1966, 47–57). Muuttaminen käsitetään siten valintatilanteeksi, jossa muuttopäätös tehdään vertaamalla eri alueiden positiivisia ja negatiivisia tekijöitä toisiinsa.

Boguen (1969, 752–754) mukaan muutto perustuu yksilön pyrkimyksiin tyydyttää tarpeitaan ja välttää epämiellyttäviä kokemuksia. Muutto on heijastusta jostakin pakottavasta tarpeesta, jota yksilö ei usko voivansa tyydyttää asuinalueellaan. Mangalamin (1968, 9–10) mukaan muuton taustalla on suhteellinen kurjistuminen eli deprivatio. Deprivatiota ilmenee, kun koetaan tavoiteltaviin arvoihin liittyvien tarpeiden tyydyttämättömyys ja uskotaan arvojen toteutuvan paremmin uusissa olosuhteissa. Työnnon ja vedon teorioiden pohjalta muuttajat luokitellaan niiden tekijöiden mukaan, jotka painottuvat eniten

muuttopäätöstä tehtäessä. Muuttoa, joka perustuu eri vaihtoehtojen vertailuun ja jossa muuttaja tekee päätöksensä kohdealueen vetotekijöiden pohjalta, luonnehditaan tavoitemuutoksi. Pakkomuutosta on kysymys silloin, kun muuttaja tekee ratkaisunsa ensisijaisesti lähtöalueen negatiivisten eli työntävien tekijöiden perusteella (Huuhtanen 1975, 10). Arvojen merkitys korostuu tavoitemuutossa, jolloin muutto perustuu vapaaseen ratkaisuun (Seppänen 1986, 106, 108).

Tarpeiden ja arvojen yhteys muuton syihin

Omaehtoista muuttamista koskevat tutkimukset osoittavat, että muutettaessa etsitään parempia elinehtoja ja nimenomaan parempia taloudellisia olosuhteita. Tämä on ilmennyt niin siirtolaisuudessa kuin maassamuutossa. Täsmällisempiä tavoitteita muutolle ovat olleet mm. parempi työpaikka ja ansiot, paremmat koulutusmahdollisuudet, parempi asunto ja paremmat elinolosuhteet (Söderling 1983).

Yksilön elämänkaarella on oma merkityksensä arvojen painotukseen. Tämä on ilmennyt mm. Ruotsin siirtolaisuuden kohdalla. Nuorten muuttajien motiiveina ovat olleet elintason kohottaminen ja uusien kokemusten hankinta, vaikka muutto on perusluonteeltaan voinut alkujaan olla pakkomuutto. Kun heidän elämänkaarensa on edennyt perhevaiheeseen ja lapset ovat tulleet kouluikäisiksi, korostuvat perhekeskeiset ja yleensä sosiaalisia kontakteja painottavat tekijät. Sukulaisten ja tuttavien luo palaaminen sekä lasten koulutuksen turvaaminen ennen heidän lopullista integroitumistaan ruotsalaiseen yhteiskuntaan ovat olleet merkittäviä paluun syitä (Vikman 1986, 140).

Paluumuuttajilla on ollut vaikutusta siihen yhteisöön, johon he ovat muuttaneet takaisin. Heidän esimerkkinsä muuttoko-

kemuksistaan ja usein aineellisista saavutuksistaan ovat rohkaisseet nuorisoa toimimaan saman mallin mukaan. Tämän tyyppisen kehityksen myötä varsin staattinen yhteisö on voinut muuttua pitkällä aikavälillä muuttoyhteisöksi. Tätä prosessia kutsutaan ”muuttomentaliteetiksi” (migration mentality). Halu muuttaa yhteisöstä muualle tulee hallitsevaksi nuorison keskuudessa ja he mieltävät sen mahdollisuudeksi saavuttaa tavoitteitaan elämässään (Hoggart & Buller 187, 190; Garcia & Jutila 1988, 59–62).

Muuton syissä on havaittu riippuvuutta muuton suunnasta. Muutto maalta kaupunkiin, maalaiskunnista maalaiskuntaan ja kaupungeista kaupunkiin on yhteydessä yhteiskunnan vallitseviin arvoihin ts. edistymiseen ja eteenpäin menoon. Sen sijaan muuttoon kaupungeista maalle liittyvät toisenlaiset arvostukset; rauhallisempi, viihtyisämpi, luonnonläheisempi ja puhtaampi asuinalue tai mm. lasten kannalta parempi asuinympäristö. Taloudellista ja teknologista edistymistä painottavien arvojen korostus on vaikuttanut osaltaan siihen, että on alettu uudelleen arvostaa ympäristöä (Seppänen 1986, 112).

Kaupunkien sisäistä muuttoa selittäviin sosiaalipsykologisten mallien perusajatuksena on ollut muuttamisen selittäminen ihmisten tarpeiden tyydyttämisen pohjalta (Clarke 1972, 138). Keskeisenä näkemyksenä on esitetty se, että perheiden elinvaiheiden eteneminen ja siitä aiheutuva asumistarpeiden, etupäässä tilantarpeen, muuttuminen on tärkein kaupunkien sisäistä muuttoa selittävä mekanismi (Lewis 1982, 89–93). Tämä yhteys on havaittu myös kunnan sisäisessä muutossa (Karjalainen 1986).

”Turnaround”-ilmiö

Kehittyneiden maiden muuttoliikkeessä on tapahtunut viime vuosina ennakoimat-

tomia suunnanmuutoksia (Fielding 1986, 224–225). Maiden sisäinen muutto on vähentynyt juuri, kun ne ovat olleet siirtymässä korkean liikkuvuuden jälkieteolliseen vaiheeseen. Urbanisaatiokehitystä on korvannut vastaurbanisaatio huolimatta siitä, että suurimmissa keskuksissa on suotuisa ammattirakenne, keskimääräistä korkeampi palkkataso ja alhaisempi työttömyysaste. Lisäksi muuttovirroissa niiden osuus, joiden tarve muuttaa olisi suurin (alipalkatut ja työn jatkuvuudesta epävarmat) on vähentynyt, kun taas hyvin palkattujen ja varmoissa työpaikoissa työskentelevien osuus on kasvanut.

Analysoitaessa lähemmin vastaurbanisaatiota havaitaan muuton maaseutumaiseen elinympäristöön lisääntyneen oleellisesti. Ilmiö on osoittautunut yleismaailmalliseksi kehittyneissä maissa ja lieene alkanut samanaikaisesti eri puolilla maapalloa (Naukkarinen 1983, 34). Kehityssuunnasta käytetään muuttoliikkeen osalta nimitystä ”vastavaikutus” (turnaround) (Pacione 1984, 136).

Myös Suomessa on ollut havaittavissa piirteitä vastavaikutuksesta. Kehitysilmiötä kuvaa se, että vuonna 1977 kaupunkien nettomuutto kääntyi tappiolliseksi, jolloin kaupungit kokonaisuutena tarkastellen alkoivat menettää väestöään maalaiskuntiin. Sama kehityssuunta on jatkunut tällä vuosikymmenellä, jolloin muuttoliike on suuntautunut keskuksista ulospäin kaupunkien reuna-alueille, ympäröiviin kuntakeskuksiin ja myös varsinaiselle haja-asutusalueelle (Lindgren & Ritamies 1982, 14–16). Kunnan sisäisessä muutossa on niin ikään havaittu taajamista maaseutualueille suuntautuvan muuton lisääntyneen. Tästä huolimatta maaseutu on edelleen menettänyt väestöään taajamille (Karjalainen 1989, 38–39).

Turnaround-ilmion selittämiseksi on esitetty pari ajatusrakennelmaa (Zelinsky 1983, 22; Naukkarinen 1983, 35). Muutto-

liike voidaan nähdä osana tasapainonetsimisprosessia, jota yhteiskunnalliset ja alueelliset rakenteet ovat parhaillaan aloittamassa. Nykyaikaistuminen on siten oman transitionsa loppuvaiheessa, joten uusi vakiintuneen tilan vaihe on muotoutumassa. Muuttoliikkeen kääntymistä voidaan siten pitää ensimmäisenä ilmiönä niiden periodisten oskillaatioiden sarjassa, joita tulee esiintymään, kun yhdyskunta- ja asutusrakenne etsii dynaamista tasapaino-
aan.

Toisen näkemyksen mukaan eri puolilla maapalloa asuvat tietyn hyvinvointitason saavuttaneet ihmiset ovat nykykaisten kommunikaatio- ja matkustamismahdollisuuksien avulla päässeet nopeasti toistensa kanssa henkiseen yhteyteen. Tämä on edesauttanut heitä omaksumaan uusia ajatuksia paikka-arvostusjärjestelmän suhteen. Urbanisten alueiden moninaiset ongelmat ovat myötävaikuttaneet uusien elämäntapojen omaksumiseen.

Lopuksi

Muuttoliikkeen kehityksen osalta oletetaan yhteiskunnan rakenteellisten ja taloudellisten pakkojen menettävän merkitystään ihmisen toiminnan määrääjinä ja tilalle tulevat korostetummin ihmisten omat päämäärät ja arvot. Koulutuksen kasvun on katsottu muuttavan arvostuksia siten, että elämänlaatuun liittyvät, ei-taloudelliset tekijät painottuvat muuttopäätöksissä aikaisempaa enemmän. On puhuttu jopa arvokumouksesta, joka johtaisi materiaalistien arvojen heikkenemiseen. Voimistuvia arvoja olisivat mm. yhteenkuulumiseen, ihmissuhteisiin, itsensä toteuttamiseen ja luontoon liittyvät arvot (Rannikko 1986, 119; vrt. Hoggart & Buller 1987, 218). Eräänä esimerkkinä tämän tyyppisestä kehityksestä ovat paluumuuttajat, jotka ovat hyväksyneet jopa alhaisemman palkkatason voidakseen palata

synnyinseudulleen (Hoggart & Buller 1987, 90).

English summary

Migration reflects both needs and values, but relatively little attention has been paid in migration research specifically to the analysis of values. Migration is a process of very long total duration, which proceeds from the evaluation of alternative destinations to the migration decision and ultimately to adaptation to the environment, return migration, or even to remigration. The causes of migration at the individual level relate to both the physical and social environments. The probability of moving to a specific location is dependent on the differential attractiveness of the various regions available to the migrant, and these factors can be described and analysed by means of push and pull theories.

The causes of migration are varied and complementary. Many studies have shown the links between migration and the labour market; the main motive for migrants is to find better economic conditions. In local migration within cities and also smaller areas, the direction of migration often relates to stages in the life cycle. The basic idea behind socio-psychological models is that migration can be explained at the individual level in terms of the satisfaction of human needs. The various

stages of family life and the housing requirements, principally with respect to space, which exist at each stage constitute an important mechanism explaining migration.

Some unanticipated changes have, however, taken place in the character of internal migration in developed countries in recent years. One of these is "turn-around", which means that migration has become directed to an increasing extent towards rural environments. Some signs of this phenomenon have also been recognized in Finland.

Various interpretations have been put forward in an attempt to explain such a movement. In the first place it can be seen as part of a balancing mechanism which is just beginning to take effect in social and regional structures. In other words, modernization is reaching the end of a transition stage and entering a new stable condition.

According to another interpretation, people all over the world who have achieved a certain level of affluence are able to contact each other rapidly by virtue of modern communications and modes of travel, and this has led them to re-evaluate their system of spatial values. The many problems besetting urban areas have helped to promote the adoption of new ways of life.

Kirjallisuus

- Bogue, Donald J.:** Principles of Demography. New York 1969.
- Clarke, John I.:** Population Geography. Oxford 1972, 176 p.
- Fielding, A.J.:** Counterurbanisation. In: Pacione, Michael (ed.), Population Geography: Progress & Prospect. London 1986, 224–256 p.
- Garcia, P.R. & Jutila, S.T.:** Socio-economic Stratification Generated by International Migration Loops. International Migration 26, (1988):1, p. 57–70.
- Hoggart, Keith & Buller, Henry:** Rural development. A Geographical Perspective. London 1987, 317 p.
- Huhtanen, Pekka:** Muuttajan muotokuva ja sopeutumisen. Työvoimaministeriö, Suunnitteluosasto, Monistettuja tutkimuksia 11. Helsinki 1975, 230 s.

- Karjalainen, Elli:** Alueellinen väestönkehitys yhä epätasaista. *Suomen Kunnat* 3, 1989, s. 38–39.
- Karjalainen, Elli:** Muuttoliike ja sen vaikutukset Kuhmon alucelliseen väestönkehitykseen 1959–84. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos B 6. Oulu 1986, 211 s.
- Lee, Everett:** *A Theory of Migration*. *Demography* 3, 1966, p. 47–57.
- Lewis, G.J.:** *Human Migration*. London 1982, 220 p.
- Lindgren, Jarl & Ritamies, Marketta:** Suomen väestönkehitys 1970-luvulla. Väestöntutkimuslaitos D 9, 1982, 24 s.
- Mangalam, J.J.:** *Human Migration. A Guide to Migration Literature in English 1955–1962*. Lexington 1968, 194 p.
- Naukkarinen, Arvo:** Pohjoissuomalaisesta muuttoliikkeestä eräiden yhteiskunnallisten ja alueellisten kehitysnäkymien valossa. In: Melkas, Jussi (ed.), *Pohjoissuomalaisesta ihmisestä*. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C 50. Oulu 1983, s. 33–38.
- Pacione, Michael:** *Rural Geography*. London 1984, 384 p.
- Rannikko, Pertti:** ”Tietoyhteiskunnan” muuttoliike: omien arvojen toteutumista vai taloudellisiin pakkoihin sopeutumista? In: Koivukangas, Olavi & Narjus, Raimo & Söderling, Ismo (eds.), *Muuttoliikesymposium 1985*. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A 14. Turku 1986, s. 119–130.
- Seppänen, Paavo:** Muuttoliike ja arvot. In: Koivukangas, Olavi & Narjus, Raimo & Söderling, Ismo (eds.), *Muuttoliikesymposium 1985*. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A 14. Turku 1986, s. 106–112.
- Söderling, Ismo:** Maassamuutto ja muuttovirrat. Vuosina 1977–78 kunnasta toiseen muuttaneiden elinolosuhdetutkimus. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A 11. Turku 1983, 430 s.
- Vikman, Juha-Pekka:** Muuttoliike ja muuttajan arvot. In: Koivukangas, Olavi & Narjus, Raimo & Söderling, Ismo (eds.), *Muuttoliikesymposium 1985*. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A 14. Turku 1986, s. 131–141.
- Zelinsky, Wilbur:** The impasse in migration theory: A sketch map for potential escapees. In: Morrison, Peter A. (ed.), *Population movements: Their forms and functions in urbanization and development*. International union for the scientific study of population. Liege 1983, p. 19–46.